

К. Ю. Зінькова

студ. IV курсу

спеціальність «Право»

Науковий керівник: к.ю.н., доц. А. В. Левенець

ЕВТАНАЗІЯ ЯК ПРОБЛЕМА В НАЦІОНАЛЬНОМУ ТА МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Головною цінністю в сучасному світі визнається людина та її права, найважливішим із яких є право на життя, що гарантується низкою міжнародних і національних правових актів. Проте одним з проблемних питань в контексті права на життя є право на смерть чи то евтаназію. Це питання викликає численні дискусії не лише з позиції права, але й з позиції етики, моралі, релігії.

В українському законодавстві, зокрема в Основах законодавства про охорону здоров'я, під «евтаназією» розуміють умисне прискорення смерті або умертвіння невиліковного хворого з метою припинення його страждань. Проте саме в Україні евтаназія заборонена, на відміну від Нідерландів, Бельгії, Іспанії, Швейцарії та кількох штатів США.

Медицина виділяє два види евтаназії: пасивну і активну.

У першому варіанті передбачається відмова від лікування, що призводить до смерті пацієнта. У свою чергу, активна передбачає ведення лікарських препаратів, які сприяють швидкій та безболісній смерті. Активна евтаназія також може застосовуватись у декількох формах:

1. Пацієнт не надає згоду, бо знаходиться у стані, який цього не передбачає. Тоді рішення приймає лікар або родичі.
2. Евтаназія за допомогою лікаря.
3. Без допомоги лікаря. Цей вид більш схожий на самогубство, бо пацієнт самостійно включає певний пристрій, який призводить до настання смерті [1].

Враховуючи складний та комплексний характер вказаної проблеми, у сучасному світі виділяються два підходи до можливості легалізації евтаназії: позитивний та негативний. Проаналізуємо кожен з них.

В багатьох країнах присутня релігійна налаштованість проти евтаназії, яка полягає в тому, що «життя дано людині Богом і тільки Бог може позбавити її цього» [1]. У прибічників такого підходу будь-який варіант позбавлення життя, окрім природнього, є страшним гріхом.

Не менш вагомими можна вважати «психологічні аспекти» противників евтаназії, які вказують, що значна частина невиліковно хворих осіб та осіб похилого віку можуть хотіти її застосування, бо у цьому стані більшість людей відчують себе обтяжливими для родичів та лікарів. Окрім того, після легалізації евтаназії медичні вчені більше не будуть намагатись знайти нові ефективні методики та лікарські засоби для невиліковно хворих людей. Це послугує, так скажімо, «гальмом» для поліпшення медицини і розвитку нових медичних технологій.

Аналіз проблеми евтаназії неможливий без врахування так званого «фізіологічного» аспекту, який полягає в тому, чи є шанси на одужання у

людини, яка на певному етапі хвороби вважається невиліковно хворою. Хоча евтаназія проводиться тоді, коли вже шансів на одужання немає, але завжди може залишатись відкритим питання, чи всі засоби було використано та чи не зарано особа «здається» замість того, щоб боротися до кінця.

Не менш гострим є питання добровільності згоди на евтаназію. Добровільність цієї згоди важко встановити. Навіть коли все вже обумовлено і пацієнт дав згоду, то він завжди може змінити своє рішення. Однак, коли процедура евтаназії відбудеться, то час назад не повернути.

І не менш важливим та вартим уваги в контексті евтаназії є кримінальний аспект. Евтаназія – це дуже зручний спосіб позбавлення життя для людей, які переслідують корисливі цілі: умертвіння старих осіб заради спадку, невиліковно хворих, на лікування яких не вистачає грошей; інвалідів, яким треба приділяти багато уваги. Шахрайство, підкуп лікарів, підробка документів та навіть умисне заподіяння ушкоджень, які могли призвести до інвалідності, щоб надалі скористатися евтаназією. Перелічені сценарії розвитку подій є лише невеликою частиною тих зловживань, які можуть мати місце при умові допуску застосування цієї процедури.

Незважаючи на всі наведені позиції щодо негативних аспектів евтаназії, не можна оминати увагою позитивні аспекти її легалізації. Найпершим з таких є те, що людина має право в повному обсязі користуватися своїми правами і самостійно розпоряджатися ними, в тому числі – правом на життя.

Евтаназію також можна розглядати в певному сенсі як прояв принципу гуманізму, оскільки вона дозволяє позбавити людину від важких страждань та повної безпорадності, що часто межують з відчуттям втрати людської гідності та приниження.

Європейський суд з прав людини як одна з найефективніших сучасних міжнародних інституцій із захисту прав людини фактично дистанціювався від однозначної відповіді на це важке питання та не визнав право на смерть (евтаназію) як складову права на життя. Це слідує з матеріалів справи «Прітті проти Сполученого Королівства», рішення в якій було постановлено 29 квітня 2002 р. [2]. Відповідно до неї, заявницею стала паралізована жінка, що страждала від невиліковної дегенеративної хвороби, яка стверджувала, що відмова генерального прокурора надати їй чоловікові імунітет від притягнення до суду у випадку, якщо він допоможе їй вчинити самогубство, та заборона в національному праві надавати допомогу у вчиненні самогубства становили порушення її прав, гарантованих статтями 2, 3, 8, 9 і 14 Конвенції [2, п.3].

Вирішуючи питання про сутність права на життя, ЄСПЛ зазначає: «Суд не визнав переконливим твердження, що гарантоване статтею 2 «право на життя» може тлумачитися як таке, що містить у собі негативний аспект. Хоча, наприклад, у контексті статті 11 Конвенції, Суд визнав, що свобода об'єднання включає не лише право приєднуватися до об'єднання, а й відповідну свободу людини від примусового включення її в об'єднання, Суд зауважує, що поняття свободи передбачає певну можливість вибору щодо її здійснення» [2, п.39]. І далі відповідно озвучує позицію: «Статтю 2 неможливо, якщо не перекручувати її

текст, тлумачити як таку, що надає діаметрально протилежне право, а саме: право померти; не може вона й створювати право на самовизначення, тобто надавати людині право обирати не життя, а смерть» [2, п.39].

Це чи не єдине подібне рішення ЄСПЛ в контексті вирішення питання негативного трактування права на життя. Попри небажання міжнародних інституцій визначитись з даним питанням, численні країни світу, та зокрема Європи все ж пішли шляхом визнання та нормативного закріплення евтаназії, щоправда зі значними умовами та застереженнями. При всій складності теоретичного та процедурного характеру цього явища одне питання залишається актуальним: якщо людина має право володіти та розпоряджатися своїми правами, і особливо своїм життям, то чи не повинна вона мати право гідно піти з цього життя?

Список використаної літератури

1. Усманов Ю. Право на смерть в Україні (евтаназія): всі аргументи за і проти! URL: <https://www.pravoconsult.com.ua/evtanaziya-pravo-na-smert-za-chi-proti/> (дата звернення: 02.04.2021).
2. Case of PRETTY v. THE UNITED KINGDOM (заява № 2346/02): Рішення від 29 квітня 2002 р. URL: <http://www.eurocourt.in.ua/Article.asp?AIdx=596> (дата звернення: 03.04.2021).